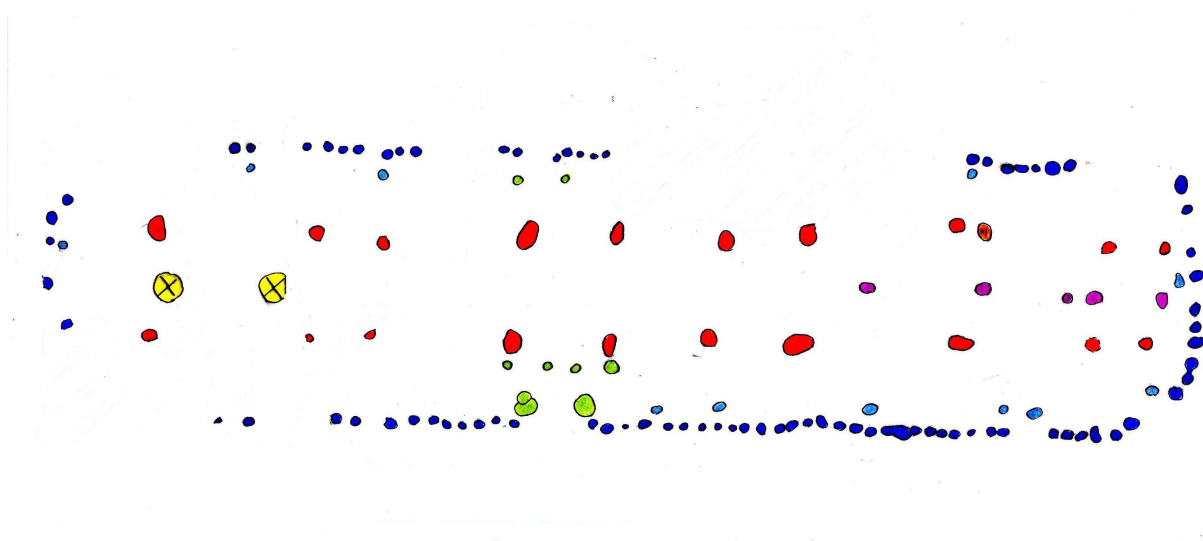

Vesthimmerlands Museum

Bygherrerapport for VMÅ 2466 Øster Ørbæk
Hustomt fra ældre bronzealder

Bygherrerapport

for VMÅ 2466 Øster Ørbæk

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	3
2. Landskabet og kulturhistorien	3
3. Udgravningsmetode	3
4. Undersøgelsens resultater	4
5. Faktuelle oplysninger	5
6. Litteratur	6

1. Indledning

I forbindelse med anlæggelse af staldbygninger og gylletank ved Øster Ørbækvej 40 blev der fra Vesthimmerlands Museums side foretaget prøvegravning på det berørte område. Prøvegravningen resulterede i erkendelse af østenden af en hustomt med tætstillede vægstolper samt i en del kogegruber. Det blev derfor besluttet, at der skulle foretages en regulær arkæologisk undersøgelse af det berørte areal (VMÅ 2466).

Prøvegravningen blev foretaget i december 2004 af museumsinspektør Bjarne H. Nielsen og cand.phil. Charlotta Lindblom. De arkæologiske undersøgelser strakte sig fra januar 2005 til marts 2005. Udgravningerne blev forestået af mag.art. Benita Clemmensen og mag.art. Niels Terkildsen.

Bygherre og lodsejer var Kim Christiansen. Den arkæologiske undersøgelse er finansieret af bygherren i henhold til museumslovens §27, stk. 4, af Kulturarvstyrelsen (KUAS) i henhold til museumslovens §27, stk. 6 samt af Vesthimmerlands Museum (VMÅ). Muldafrømningen blev foretaget af NCO Byg, Aars A/S og af dm Entreprenør ApS.

2. Landskabet og kulturhistorien

Den undersøgte lokalitet ligger ved Øster Ørbækvej 40 ca. to km øst for Løgstør, for den nøjagtige placering se vedlagte kort. Lokaliteten ligger på den sydligste del af et ca. 2 km² stort plateau. Den sydvestligste del af det undersøgte areal skråner svagt mod syd og sydvest. Syd og sydvest for plateauet har der i oldtiden skåret sig en fjord ind i landskabet, her løber Smakmølle Å i dag. Der er ned mod denne fjord et kraftigt faldende terræn.

I området omkring udgravningen er der kun kendskab til få arkæologiske lokaliteter. På plateauet nord for udgravningen er der registreret to gravhøje, hvoraf den ene er dateret til bondestenalderen, mens den anden er udateret. Derudover er der registreret en udateret boplads fra oldtiden. Syd for pladsen på den anden side af Smakmølle Å er der i alt kendskab til fire forhistoriske lokaliteter. Der er tale om to bopladser fra bondestenalderen, en boplads fra yngre bronzealder samt en boplads fra vikingetiden.

3. Udgravningsmetode

En arkæologisk udgravning foregår på den måde, at man starter med at rømme muldlaget af, hvilket i dette tilfælde skete henholdsvis med gravemaskine og med rendegraver. Når muldlaget er væk, er det muligt at se spor efter de forhistoriske anlæg. De fremstår som mørke pletter og plamager i den lyse undergrund. Dette er sporene efter de huller, som vore forfædre gravede til f.eks. husstolper, affald og brønde. Alle anlæg bliver så målt ind og tegnet i et fast målestoksforhold som oftest i 1:50. Udvalgte anlæg blev snittet med skovl og graveske, hvilket vil sige, at den ene halvdel af anlægget graves væk, hvorved dybden og formen kan registreres. Alle snittede anlæg blev tegnet i målestoksforhold 1:20. Udvalgte anlæg blev topnivelleret, og alle snittede anlæg blev desuden bundnivelleret. Udvalgte feltkoordinater blev indmålt med GPS, hvorved det var muligt at lave en nøjagtig geografisk placering af det udgravede felt.

4. Undersøgelsens resultater

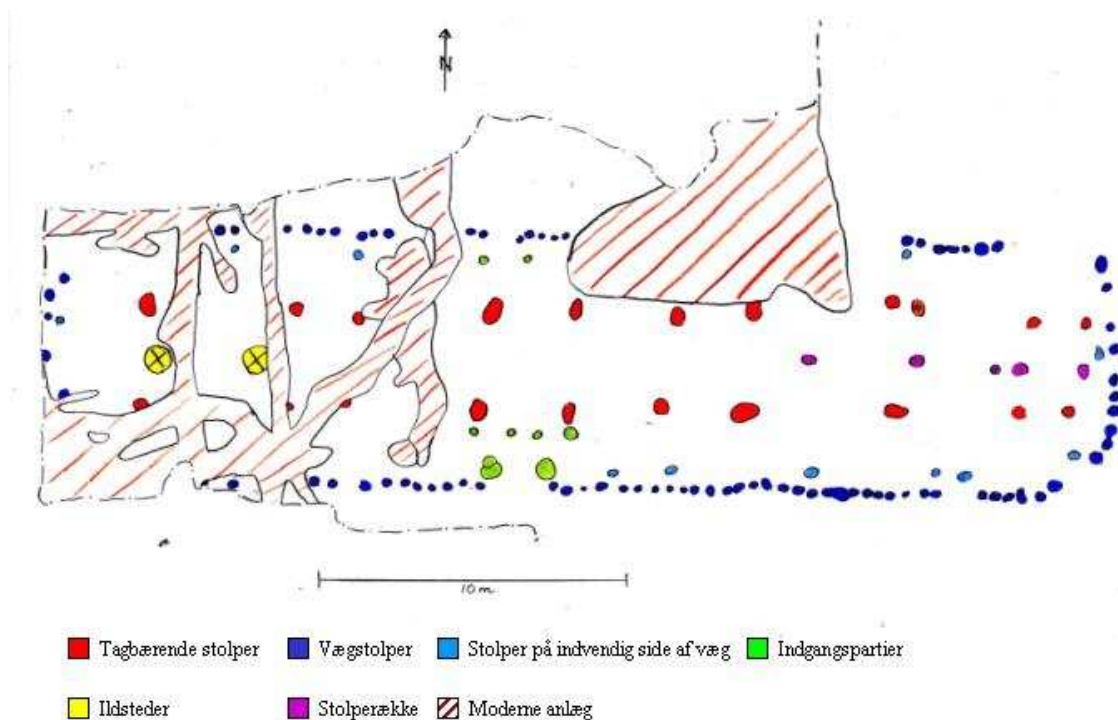
De fund og anlæg, der fremkom ved den arkæologiske undersøgelse, stammer alle fra bronzealderen, se vedlagte tidstavle. Der blev fundet rester af et stort langhus samt generel bopladsaktivitet.

Bronzealderen

Bronzealderen strækker sig fra ca. 1800 til 500 f.Kr. Bronzealderen bliver opdelt i to perioder, ældre bronzealder (1800-1000 f.Kr) og yngre bronzealder (1000-500 f.Kr). Der er en del sociale- og samfundsmæssige forskelle mellem de to perioder, men en af de mest markante er, at man i ældre bronzealder begraver de døde som hele lig, mens man i yngre bronzealder kremerer de afdøde inden begravelsen. Af kornsorter blev der udnyttet primitive arter af byg (nøgen 6-radet byg) og hvede (emmer og enkorn), man begynder at udnytte hirse, og i yngre bronzealder bliver spelt mere almindelig. Havre forekommer også i bronzealderen, men dog kun sporadisk. Af dyr holdt man får, ged, tamokse og i mindre grad svin. Jordbruget var et svedjebrug, hvor man fældede et lille stykke af skoven, som man efterfølgende brændte af. Det afbrændte område blev derefter dyrket, indtil det var udpint, hvorefter man ryddede et nyt stykke af skoven. Bronzealderen er kendt for sine mange fine fund, som kan relateres til den religiøse og kultiske sfære. Af de mere kendte fund kan nævnes Egtvedpigens grav, solvognen, lurene samt mange helleristninger.

I udgravningen blev der fundet tomten af et stort langhus fra ældre bronzealder, 1400-1300 f.Kr. Huset var et øst-vest orienteret treskibet langhus på ca. 300 m² (8,5 x 35 m). I bronzealderen var tagets vægt ikke som i dag placeret på husets ydervægge, men derimod på to rækker af tagbærende stolper (vist med rødt på tegningen), som var placeret inden for vægforløbet (vist med blå på tegningen). Herved bestod husene af et midtskib samt to mindre sideskibe, og heraf kommer udtrykket, at husene var treskibede.

Huset er med sine 300 m² det største hus fra bronzealderen, som kendes fra Himmerland. Men på Djursland og i Sønderjylland er der udgravet bronzealderhustomter af samme størrelse og endda også større. Huset er kulstof-14 dateret til 1400-1300 f.Kr. ud fra trækul, som blev fundet i et af husets ildsteder. I betragtning af hustomtens placering tæt op imod den eksisterende gård, samt alle de moderne anlæg som skar huset, var det en glædelig overraskelse, at huset alligevel var så velbevaret som det var. Det er muligt at iagttage mange fine detaljer om huskonstruktion i ældre bronzealder. Et eksempel herpå er indgangspartiet mod syd, hvor man kan se, at der har været bygget et vindfang.

Ud over langhuset blev der fundet mange kogegruber (madlavningsgruber) på pladsen. En del af disse kogegruber må relateres til huset, men en del af dem er yngre end huset og kan derfor ikke tilskrives dette. Dette indikerer, at der i området må kunne findes yderligere bebyggelse fra bronzealderen, hvortil de yngre kogegruber må kunne tilskrives.

Der blev kun gjort ganske få fund af genstande på pladsen. Men der kan nævnes et brudstykke af et bronzearmbånd, som blev fundet med metaldetektor ca. 100 m. øst for udgravningen. Endvidere blev der inde i huset fundet mange knogler fra én ko i en nedgravning. Disse knogler kan repræsentere et husoffer, som er blevet nedsat i forbindelse med indvielsen af huset. Man kan have holdt et gilde, hvor man slagtede en ko og spiste den. Resterne har man måske så ofret i håb om, at det skulle bringe lykke. Husofre kendes fra alle forhistoriske og historiske perioder og helt op til nutiden.

5. Faktuelle oplysninger

Vesthimmerlands Museums j.nr.:
Sogn, herred, amt:
Dansk Kulturhistorisk Centralregister:
Kulturarvstyrelsens j.nr.:
Bygherre:

VMÅ 2466 Øster Ørbækvej 40
Kornum, Slet, Aalborg
12.07.03, sb. nr. 22
FOR 2003-2123-0493
Kim Christiansen, Øster Ørbækvej 40
9670 Løgstør

Lodsejer:	Kim Christiansen
Samlet areal:	Ca. 2000 m ²
Muldafrømning:	NCO Byg, Aars A/S og dm Entreprenør ApS
Deltagere i udgravningen:	Mag.art. Benita Clemmensen og mag.art. Niels Terkildsen

Dokumentationsmaterialet bestående af beretning, tegninger, fund, m.v. opbevares på Vesthimmerlands Museum, Søndergade 44, 9600 Aars.

Undersøgelsen er betalt af bygherren, Kulturarvstyrelsen og Vesthimmerlands Museum.

6. Litteratur

I det følgende blev der blive foreslået litteratur, hvor det vil være muligt at finde uddybende materiale om den nævnte periode og den type anlæg, der er blevet fundet.

Oversigtslitteratur om bronzealderen:
Jensen, Jørgen: Danmarks Oldtid bd. 2. 2002.
Danmarkshistorien, bronzealderen. Forlaget Sesam.

Litteratur om bronzealderens huse:
Bronzealderens bopladser i Midt- og Nordvestjylland. De arkæologiske museer i Viborg Amt. 1996.

Vesthimmerlands Museum d. 24. januar 2006

Niels Terkildsen
Mag.art.